

בין ישראל לעמים

מכון מאיר

אורות עמי קנ"א-קנ"ז; אורות ישראל פרק ה'

א. כל מה שנוגע לישראל ומהותו אינם דברים מוגבלים כהוגם הפרטי המצומצם, אלא הם מרוכזים בהוגם מיוחד, ומשפיעים מתוך המרכז על החיפוף כולו. ישראל בעמים, ארץ ישראל בארצות, תורת ישראל בתורות ואמונות כולן, הנם שלשה מרכזים, שאוצרות חיים ואורות עולמים גנוזים בהם להיות מזינים את כל העולם כולו, מעלים ומקדשים אותו. ישראל בתור אומה מיוחדת, ברוכה בעומק קדושתה ושאפתה האלהית משפיע הוא על כל החיפוף של כל העמים כולם, לעדן את הנשמה הלאומית שבכל עם, ולקרוב את העמים כולם בכחו למעמד יותר נשגב ויותר אצילי. ארץ ישראל עומדת להשפיע, מכח יסוד תרבותה ומפעולתה על החיים השוכנים בה, על כל הארצות כולן, לעדנם ולרוממם, ולקרבתם אל תכלית הוייתם. תורת ישראל עומדת להופיע אור גדול מתוכה על כל השטף של רוחות האמונה השונות, אצל עמים וקבוצים שונים, להסיר מהם כל סיג וטפל, ולהאיר אותם באור הקודש והטהרה האלהית. "ההיסרות דמיו מפיו ושיקוציו מבין שיניו, ונשאר גם הוא לאלהינו, והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי".

ב. צדקה עשה הקב"ה עם עולמו, מה שלא נתן כל הכשרונות במקום אחד, לא באיש אחד ולא בעם אחד, לא בארץ אחת, לא בדור אחד ולא בעולם אחד, כי אם מפוזרים הם הכשרונות, והכרה השלמות, שהוא כח המושך היותר אידיאלי, הוא הגורם להמשך אחרי האחדות המרוממת, המוכרחת לבא בעולם, והיה ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד. אוצר סגולת עולמים בישראל הוא גנוז. אבל כדי לאחד במוכח כללי ג"כ את העולם עם מוכרחים צדדי כשרונות מיוחדים להיות חסרים בישראל, כדי שיושלמו ע"י העולם, וכל נדיבי עמים. ובזה יש מקום לקבלה שישראל מקבל מהעולם, וממילא פנויה היא הדרך כלפי ההשפעה, אלא שהקבלה היא מבחינן וההשפעה מבפנים, כלומר פנימיות החיים שלמה היא בישראל, באין צורך להעזר משום כח זר בעולם, וכל שלטון משרה בישראל מקרב פנימיות החיים הוא נובע, "מקרב אחיך – ממוכחך שבאחיך", ולהיצוניות החיים מזדמן שצריך השלמה דוקא מבחינן, "יפיפותו של יפת באהלי שם", "חיל גוים תאכלו ובכבודם תתימרו", ומשפע פנימיות החיים כנסת ישראל היא רק משפעת ולא מקבלת, ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר.

ג. הרוח והמעשה מתאימים הם יחד בדרך יחשני. רוח מיוחד דורש להספקתו מעשים מיוחדים. אבל לעולם רחב וגדול הוא עולם הרוח מעולם המעשה, המעשים, כל כמה שאינם מורגשים לכל לב ואינם נתבעים מן הטבע בדרך ישרה, כבר הם צריכים לאידיאלים ולהשפעה קיבוצית, וההשפעה הקיבוצית היא נערכת לפי גדולת רוחה. התכונה האוניברסלית ממלאת לעולם את לב עדיני הרוח שבבני אדם. ע"כ ירגישו מהנך אם יסגירו אותם ברוחם רק בתוך חוג לאומם. אבל האומה שהאוניברסליות הגמורה טמונה בעומק נשמתה, "נדיבי עמים, עם אלהי אברהם", היא דודשת לעולם מעשים החוקקים יפה את טפוסה בקרבה פנימה, ועליהם חלים בשפע המון אידיאלים נאצלים אוניברסליים, שהכללתם עולה עד מרומי עד, עד מקום שהעין מתעששת שם והרוח המופשט המלא זוהר רק הוא מתנשא עד אותן הגבעות הרמות. צמצום מעשי והרחבה רוחנית יחדו הנם המטבע הראשי של צביון ישראל, עם לבדד ואור גויים יחד. השקיעה המוחלטת בשאלת השעה לא תוכל להתאים לרוחו, הטמיעה של רוחות מפלגתיות, שכל ענייניהם הם מחיה וכלכלה חמרית וסיפוק אסתתי, רק כפי מה שהעין הקצרה, הכבושה בחומר בוער, מתנווד לכל תאוה ארעית, תוכל להתרומם אליו, מכשילה היא את כחו. ע"כ לא תדום כנסת ישראל מזמרתה הפנימית. בכחה הכללי תחבוק בקרבה את ההמון המפלגתי, תמתק את מרירותו, ותאגד האומה כולה עם כל דרישותיה. ומריח העדנים העליונים שלה ישובו החיים המפלגתיים גם הם להיות מוטבעים באותה הצורה החביבה, שיש בה טוב ונשגב, לא רק הכרה ומלחמת בשר, והצורה הכלכלית גם היא תתרום ע"י הבטחון המוסרי, אשר יספיק לחדור בכל האומה, בצורה מתקנת המלאה אמון של אהים, לא רק בבטיויים ריקים כ"א בעצם מעמד הנפש והרצון הקבוע, המרכז את החיים ודרישותיהם. והילוך המקצועות בעבודת המעשה ועבודת הרוח לא יוליד עוד דלות ומשטמה, כ"א עושר ואהבה מלאה חיים ותעצומות לעם.

ד. כל דעה כוזבת, המהרסת את העולם, נובעת ע"פ רוב ממקור החפץ להתעלות בלא גבול ובלא הכנות הנאותות, שזה גורם לנפילה והשתברות. עבודה זרה הפצה להתקרב אל האלהות בחושים, וירדה לשפלותה. כי רצתה לעלות למקום שאי אפשר לעלות, ולא קנתה ההכנות הדרושות, שהן דרכי הדעה

וההרגשה, המכשרת את האדם להיות מבקר בהיכל ד'. הנטיה מקו המקורי, ממקורם של ישראל, יש לה תמיד מעין עבודה זרה, דהיינו חפץ ופועל לצייר את האלהות בהכרה מוחלטת חיובית. רק גילוי האלהות שע"י מדת הענוה הגדולה של משה רבנו ע"ה למד לו, כי "לא יראני האדם והיו" ו"לא תוכל לראות את פני". זאת היא תכלית ההתעלות של הצורך האנושי אל דעת האלהים, שידע את חלק הידיעה ואת אי אפשרותה במילואה, שע"י כן תהיה תמיד ההתעלות שבה, ע"י החלקים המתגלים בהכשרת האדם, הכח הדוחף את התרבות היותר נשגבה. הנצרות חשבה, שהיא יודעת את האלהים. היא מדדה את הבלתי נמדד כאמת המוסר האנושי, ע"פ אותה המדה שהיתה יכולה להשתער בימי התגלותה. ומן הדמיון שיש לה ידיעה, כמה שאין לה ולכל נוצר כל מושג, והרגשה כמה שאי אפשר להרגיש, התקרבה, בטבעה לאליליות, ונסתבכה במושגים אליליים כ"כ, עד שלא תוכל להנקות מהם כ"א ע"י שברון גמור בעצמותה, שיגרום ביטול צורתה והשבת חלקיה הטובים למקור שמשם לוקחו, שהוא אוצר התורה ואור ישראל. מה שהיא הנצרות ביחס אל החסד והמוסר, שהיא חשבה שהיא מבינה בהם את האלהות ומרגישתה, כן היא המושלמניות ביחס אל החכמה והגבורה, שהיא חושבת שהכירה בהם את העצמיות של האלהות, ועל זה בנתה את יסודה. אמנם חכמה וגבורה מחזיקות את המעמד בלב בצורה יותר אמיצה מחסד ואהבה, המרככים אותו ומביאים לנטות פנים לכל צד. על כן תוכל המושלמניות להחזיק יותר מעמד בריחוק מהאליליות, ולא תשא פנים להרגשת הלב, שע"י שיתוף של ציורים וסמלים ודעות חלושות תוכל למצא את הרוך שהיא חפצה. אבל בכל זה לא תוכל להחזיק מעמד קבוע, ואין בינה לבין האליליות חיץ הגיוני. כי האלהות המוכנת והניכרת ע"פ מדה נבראת, כחכמה וגבורה. וכל מיני מעלות כאלה, ממה שהפה והלב של האדם המונבל יכול לדבר ולחשוב, היא בעצמה תכונה של אליליות, מפני שקרותה והעדר מציאותה, ולעולם תנוצה מן הכפירה השוללת, שצדקה ממנה כשנעריך את שתיקה אל המושג האמיתי של האלהות. כי ההעדר והשלילה הם סוף כל סוף סוביקטיביים לאדם, ובזה הם אמת, שכל מה שהאדם משיג, מושער ומשכיל, באופן חיובי, הכל הוא שלול ואפוס מאמתת האלהות, מפני שההגבלה והאפסיות הנן הדברים היותר מסמנים את כל המושגים האנושיים, ממה שתהי מוצצת בהן

ההתעצמות של ההויה והישות, שהן במציאות הנבראים רק מפני הופעת האלהות עליה ולא מצד עצמה. ע"כ יסוד דעת אלהים העומדת לעד היא האלהות המתעלה על כל התבונה וההרגשה, וההתומה בתוך התבונה וההרגשה כחותם של הענוה, ושל אי אפשריות ההשגה. ודוקא מצד זה היא גדולה בפעולתה על החיים. היא מישרת אותם, מעלה אותם תמיד עדי עד, וכל החיים כולם, וכל התנועות החפשיות שבעולם הרוחני והחמרי, בעולם הפרטי והכללי, מוצאים דוקא בה את תפקידם. אמנם כדי להיות אומה שלמה יכולה להתפרנס כמוזון רוחני דק ונאצל כזה, בפנימיות נשמתה, צריך לזה הכשר גדול מאד, הכשר גזעי והכשר מוסרי והכשר הסתורי, וכל אלה נשלמו רק בכנסת ישראל. "אך עמי המה בנים לא ישקרו, ויהי להם למושיע".

ה. להיות יונק מזוי האלהות, כמוכנה הטחור העליון, שרוממות מעלתה היא הענוה של "תכלית הידיעה שלא נדע", ועם כל זה, למרות מה שידיעה זו היא שלילית, תהיה הנשמה מלאה ומתמלאת תמיד בכל עת ועונה ציורים אלהיים חדשים, מעדנים ומרוממים, – לזה דרוש שיהיו כל חוגי ההרגשות והמחשבות מתאימים אל היניקה של החמדה והעריגה האלהית. ולזה אין די במעשים הפרטיים שיהיו רצויים, ומשוקלים בשקל של מוסר מאיר ומתוקן, כ"א גם שהרגשות הפנימיות, המתרוצצות מאליהן בתוך הנשמה, יהיו מכוונים על בסיס האור והשלמות. ודבר זה אי אפשר כ"א כשתהי' נ"כ האומה, שממנה היחיד בא, כולה מיוסדת ברוחניותה על הטוב והאור האלהי, שאז מתאימות הרגשות הבאות לאדם מצד לאומיותו אל האור הטחור של המוסר היחידי העליון. אבל אם האומה היא רשעה בתכונתה, אי אפשר שהיחיד היוצא ממנה יהיה כולו בר וטהור, כי הרגשות הלאומיות מוכרחות להטיל בו את זוהמתן. להדריך נפשות, שהן מלאות זוהמא ונטיית רשעיות, אי אפשר באור הזוי האלהי כי אם ע"י עילום גדול, וכל שהרשעה יותר שלמת כך העילום צריך להיות יותר מעובה. הירידה שלנו מפני החמא גרמה גם בנו עביבות גדולה, שהשלילה הבאה בעקבתא דמישיחא, ועמה ההוצפה, היא מכוונת מצד תכסים ההנהגה העליון לטהר את המשך הזוי העליון מכל סיג של ציורים חיוביים בתוך העצמיות האלהית העליונה, אבל בתוכיות תכונתנו נמצאת היכולת להיות באור ד' הבהיר, ולהמשיך על ידו הדרכות כוללות ופרטיות, ע"י הלבשות יפות שאינן פוגמות את האור כ"א מתקנות אותו למראה עינים. אבל בעולם כולו, במוכן האומות שבתוכו, אין גם אומה אחת המוכשרת לזה. ע"כ מוכרח הערפל לכסות לאומים. רק כשנהיה מה שאנו צריכים להיות, תשוב להאנושיות הסגולה העליונה, שהתמצית שלה תהיה מסוגלה לאור הרוחני הגנוז בתכונתה, וממילא תתרומם

כולה ובגאון תכיר את האושר שלה, במה שזכתה שהחלק היותר מוכשר שבה יהיה ממולא באור האלהי הוה, וע"י השפעתן תדע בכללותה איך להתרומם למו מדתה.

ו. כל ציורי העולם לא השו שום רושם כלל על עצמיותה הפנימית של כנסת ישראל. כל ההשקפות, כל מיני בתרבויות ששלטו ושולטים ברוח האדם, מקצה תבל ועד קצהו, לא הגיעו להעיב אפילו נקודה אחת של יפעת האורה האלהית החפשית של כנסת ישראל. תמימה היא, תמימה אשר לא עלה עליה עול, בתולה ואיש לא ידעה, נפלה ולא תוסיף לנפול קום בתולת ישראל. זאת היא אמתתה של הנחמה העליונה המוצצה במערכא.

ז. יכול אדם, שכל ההבדל שבין ישראל לעמים הוא מתבלט ע"י המצות שבפועל. שהרי אפשר להרעיון להיות מקיף והולך את כל האדם כולו. אבל סקירה של טעות היא זו. כי אם באמת היה הרוח והרעיון מקיף את הכל לא היה צורך באותו ההבדל המעשי כלל, וגם לא היה מועיל ומתקיים. אבל תוכן הדבר הוא שהיסוד הנפשי, שהרעיון הוא בנוי עליו, שעל יסוד אותו הרעיון כל הארג הגדול של החקה המעשית מתפשט, זה היסוד הוא העצם הנשמתי, שהוא מצביין את ישראל בתור הטיבה מיוחדת, הטיבה אחת בעולם. ומההבדלה הזאת נובעות הן כל ההבדלות המעשיות. ואפילו כשהאחרונות נפגמות אינן יכולות להגיע את פגמיהן ביסוד העליון, שהיא הטיבה הנפשית, שההבדלות כולן יונקות ממנה. ולעולם ישאר הבדל בין ישראל לעמים, כדי לכסס ע"י ההבדלה את התוכן החול ואת התוכן הקודש של העולם בתיקונו המרושם.

ח. צורתם של ישראל צריכה להתברר, אם האנושיות הכללית של תוכן האדם עומדת היא בה בצביונה כמו שהיא אצל כל העמים, ועליה נבנתה הצורה הישראלית המיוחדת, או שמעקב עד ראש הכל הוא מיוחד. לכירור זה צריכים להשתמש במקורות שונים, תורניים, שכליים, הסתוריים, רוים, הופעיים, שיריים, ולפעמים ג"כ פוליטיים ואקונומיים. נראה הדבר שמקודם נערך הדבר שצורת האדם תשתלם בכללותה, ובתור תוספת ויתרון יגלה על האומה המיוחדת רוחה המפואר בהדרת קודש. אבל נתקלקלו הענינים ורוח האדם שקע כ"כ בכלל, עד שלא היה החול יכול להעשות בסיס לקודש אלא א"כ יקלקל אותו, והוכרחה גלות מצרים לבא בתור כור הברזל, שצירפה את צד האדם שבישראל, עד שנעשה לבריה חדשה, וצורתו החולית נתשטשה לגמרי. והחל גוי פעם אחת ע"י הגרעין האנושי לצורה שמראש ועד עקב כולה ישראלית, יעקב וישראל.

ט. כשהושבים ע"ד האדם ושאר בעלי חיים נוכל לרשום רשימה שלמה של השוויות, שהאדם וכל החיים שוים הם, ומ"מ אחר כל השוויות כולן אנו רואים, שאותה הנקודה, שבה תלוי היתרון

של האדם על הבהמה, היא חובקת בקרבה את כל מעלת האדם, והאדם לא יוכל ולא יחפץ להחליפה בעד כל הון ויסבול כאהבה יסורים רבים רק כדי שלא להיות מאבד את סגולת האדם המיוחדת שלו. ההבדל שבין דת ישראל ליתר הדתות, אפילו אותן שהן באות מהשפעתה, הוא ג"כ ככה. המון הזיונות של דימויים אנו יכולים למצא ביניהן, ואיך אפשר שלא ימצאו הדימויים, אפילו אם לא היו הן נלקחות ביסודן ממנה. הלא רוח האדם יש בו שיווי כללי, בכמה צדדים, אע"פ שיש הבדל מיוחד בין אישים, וקל וחומר בין קיבוצים ולאומים, מ"מ צד השווה אינו בטל מעשות פעולתו. וביחש להדתות שבאו אחר מתן תורה והופעת ישראל בעולם, וקל וחומר אותן שביחוד נמשכו מכחה של תורת ישראל, ודאי מוכרחים דימויים רבים להיות ביניהן. והדימויים הללו, עם כל הפרטים המרובים שבהם, לא יכחידו את הנקודה התוכנית המבדלת אותן, וכל המהות הנשמטית מקופלת היא לא בהדימויים כ"א באותה הנקודה המבדלת, שהיא נותנת נשמה מיוחדת גם בהפרטים של הנקודות הדומות, עד שהדמיון הוה רק דמיון היצוני, אבל הפנים משונה הוא תכלית השינוי, ולא יוכל ולא ירצה ישראל מעולם לאבד את נקודת הנשמה בשביל עמים של הפרטים המושוים, ולעולם יעמד על גורלו, הן עם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב.

י. ההבדל שבין הנשמה הישראלית, עצמיותה, מאוייה הפנימיים, שאיפתה, תכונתה ועמדתה, ובין נשמת הגויים כולם, לכל דרגותיהם, הוא יותר גדול ויותר עמוק מההבדל שבין נפש האדם ונפש הבהמה, שבין האחרונים רק הבדל כמותי נמצא, אבל בין הראשונים שורר הבדל עצמי איכותי.

יא. ראויה היא האנושיות שתתאחד כולה למשפחה אחת, והדלו אז כל התגרות וכל המדות הרעות היוצאות מהילוקי עמים ונבולותיהם. אבל העולם צריך להעידון התמציתי, שהאנושיות משתכללת על ידו בעושר הצביונים המיוחדים של כל אומה. וזה החסרון תשלים כנסת ישראל, שתכונתה היא כמין אוצר רוחות גדול הכולל בקרבו כל כשרון וכל נשית רוח עליונה. ובמילואה הגמור של כנסת ישראל יהיה שמור בעולם, ביחוד ע"י קישורה עם כל העולם כולו, כל הטוב שיוצא מפלוגת עממים, ושוב לא ימצא כל צורך בהתפלגות הממשית, והיו כל העמים הכלליים הטיבה אחת, ועל גביהם בתור אוצר קדוש, ממלכת כהנים וגוי קדוש, סגולה מכל העמים, כאשר דבר ד'.

יב. כנסת ישראל היא מגלה בכל חליפות הזמנים אחת מהצורות הרבות שבאורותיה המרובים, והעתיד שלה הוא ההתפשטות המוחלטת של כל האורות, שכל אחת שמושה תקופה מיוחדת, שיאירו בת כולם בבת אחת, ובתפארת הכללית הזאת תאיר על פני תבל. ולא פחות ממה שהיא כוללת בקרבה את הופעותיה, שהתגלו על ידה בתקופות שונות, היא

כוללת בה ג'כ את ההופעות אשר התגלו בעמים שונים ע"י גרמטה, בין בגורם קרוב בין בגורם רחוק, בין בהופעה גלויה בין בהופעה נעלמת. וכל מה שהוא נבדל ממנה ומנוגד לה אינו כי אם נראה כך בהיותו מופרד ממקור כללותה, אבל בשוב הכל להופיע בה כאחד יוכר תוכנה העצמי, שהכל הולם ומתאחה בקרבה. "ועתידין כל הנביאים אומרים שירה בקול אחד, שנאמר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעי יראו בשוב ד' ציון".

יג. היצירה האלהית המתגלה בעולם, כחה מלא עולמים, מופיע על היצורים כולם, ושואף להשלמות היותר עליונה. מתוך כך הרי הוא מבלה את מעשי ידיו, יוצר יצורים ומוציא את צורתם השלמה לפועל, והצורה מתאזרת בגבורה, ומתגברת ליצור יצירה יותר נשגבה, יותר מפוארה, יותר עדינת ומושגבת, והיא מוחקת את התגלמות הצורה הבלתי נשלמה, ועושה את דרכה בהופעה של היים יותר שלמים, של מציאות יותר מתוקנת. בהיים הלאומיים המתגלים בעולם, שהנשמה ההיסטורית מתגלה בהם, אור אלהים זה אש אוכלה הוא לעמים כולם שהם חולפים ועוברים, צורתם מתחלקת, כדי ליצור יצירה לאומית יותר שלמה. רק בישראל באה התכונה הלאומית למקום מנוחתה, והשכינה נחה בציון, ואש ד' האחוז בה מחיה אותה ומעמידה, היה לה לאור מאיר ומחמם, ולא שורף ומכלה. "ואתם הדבקים בד' אלהיכם היים כולכם היום".

יד. יש בידינו סם היים בעד כל העולם כמוכן הלאומי. זה הענין שהוא כלל מוסכם בתולדה, שאומה מוכרחת למות, ולעבור מן העולם, שהרי כל העמים העתיקים כמעט שעברו ובטלו מן העולם, ואם יש איזה עם קיים מימי קדומים לא עברו עליו סבות של פיזורים, גם לא נתפתח כראוי להשפיע מהונו על העולם. אבל להיות עם חי ופועל, ואיתן במדה מוצקה עד כדי לנצח כמה משברים, זה לא נראה בעולם חוץ מישראל, ע"י שם ד' הקשור בהם וסם החיים של תורת היים שבתוכם, וסם היים זה עתיד לצאת מאתנו על כל העולם, וישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור ולאומים בארץ תנחם סלה.

יז. עד תור הגאולה העתידה השפענו על העולם רק לימודי חובות, מוסר וצדק היוצא מדעת אלהים אמת. והובות אין העולם הפיץ לקבל, ואם הוא מקבל נשאר בלב מינא על המעורר הראשי לידיעת החובה, שאינה נותנת להנפש הברברית להתפשט בכל מאוייה. אבל בבא התור של אור העולם להגלות, יודע לעולם, שדרכי החיים של העונג האמיתי אנחנו משפיעים בעולם, את אושר החיים הנותן לו את ערכו, אשר מבלעדו הוא שלול כל ערך. ועונג ואושר זהו דבר השוה לכל, עכ"פ לחשוק בו, ואת המקור המשפיע אושר ועונג מכבדים ומחבבים, וע"כ "יהיוקו עשרה אנשים מכל לשונות הגויים בכנף איש יהודי".

יז. כנסת ישראל הולכת לקראת השחרור העליון שלה, לקראת השחרור הרוחני משעבוד מלכויות, לקראת שלילות כל השתעבדות הרוח מכל הדמיונות והסברות של אומות העולם, שהם כולם תוצאות העורון האנושי הרוואה את העולם לפנים, של אי האפשרות להסתגל להבהירות העליונה של כבוד שמים, של שינוב שם ד' לבדו. ותנועת החופש המורגשת בכל השדרות, אפילו אצל קלי הקלים שבאומה, בפנימיותה יונקת היא את לשד חיותה מהצמאון של השחרור העליון, של עלמא דחירו, אשר הקול קול יעקב לא תהיה לו שום השפעה מידי עשו, וקול גלגל חמה לא יהיה בלתי נשמע מפני קול המונה של רומא, וממזרה שמש עד מבאו יהיה גדול שם ד'.